

DOI 10.52363/2414-5866-2021-1-35

УДК 35.073.515

*Помаза-Пономаренко А.Л., д.держ.упр., с.д., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,
ORCID: 0000-0001-5666-9350,*

*Вербицький О.В., ад'юнкт, ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,
ORCID: 0000-0002-9425-5033*

*Pomaza-Ponomarenko A., Doctor of Science degree in Public Administration,
Senior Researcher, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv,
Verbitskiy O., Ph.D Student, National University of Civil Protection of Ukraine,
Kharkiv*

**ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОЇ (ГУМАНІТАРНОЇ, МІГРАЦІЙНОЇ,
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ІН.) БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СИТУАЦІЯХ
КОВІДНОГО / НАДЗВИЧАЙНОГО ХАРАКТЕРУ ЯК ФАКТОРИ
ПОЗАСИСТЕМНОСТІ Й ТРАНСФОРМАЦІЇ**

**CHALLENGES TO SOCIAL (HUMANITARIAN, MIGRATIORY,
INFORMATIONAL AND OTHER) SECURITY OF UKRAINE IN
COVID/EMERGENCY SITUATIONS AS NON-SYSTEM AND
TRANSFORMATION FACTORS**

У статті розглядаються виклики публічного управління та соціальної безпеки України в ситуаціях ковідного / надзвичайного характеру як фактори позасистемності. Ці виклики визначені за результатами аналізу відповідей респондентів у період їхнього опитування у 2018–2021 рр. Визначено тенденції та заходи публічного управління та соціальної безпеки України в ситуаціях ковідного / надзвичайного характеру.

***Ключові слова:** публічне управління, соціальна безпека, COVID-19, фактори, система, позасистемність.*

The challenges to public administration and social security of Ukraine in Covid/emergency situations were considered as non-system factors. These challenges were determined according to the results of analysis of answers of respondents during the poll carried out in 2018—2021. The tendencies and measures of public administration and social security of Ukraine in Covid/emergency situations were defined.

***Key words:** public administration, social security, COVID-19, factors, system, non-system.*

Постановка проблеми. Останнім часом у сфері публічного управління соціальною безпекою актуалізувалися наукові дискусії в напрямку трактування понять «виклик» і «соціальна безпека». Причиною цього є збільшення викликів ковідного/надзвичайного характеру, визначення яких можливе через уточнення інтегрального показника рівня такої безпеки в Україні та її регіонах. Таке уточнення зреалізувати можливо в межах проведення якісного діагностичного дослідження (експертного опитування). Необхідною є розробка цілісного публічно-управлінського концепту вчасного та комплексного розпізнавання викликів і загроз проблемних ситуацій ковідного/надзвичайного характеру у сфері підтримки соціальної безпеки України та її регіонів. Він охоплює оцінювання безпекового фону такої безпеки та вироблення актуальних і адекватних організаційних, правових, інформаційно-аналітичних, інституційних та ін. заходів протидії небезпеці й викликам соціальної безпеки в сучасному світі. Усе це покликано забезпечити врахування принципів системності, науковості, результативності та ін., дотримання яких на практиці, на жаль, відбувається не повсюдно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені Ю. Батир, Л. Грень, С. Домбровська, О. Крюков, І. Лотапченко, С. Майстро, В. Мороз та ін. [1; 2; 4; 5; 6] визначають вплив низки факторів на формування та реалізацію публічного управління у сфері соціальної безпеки. До них відносять стан формування та виконання організаційних рішень, а також екологічні, економічні, суспільно-політичні та інші чинники, застосовуючи при цьому різні наукові підходи, що певним чином забезпечуюють парадигмальність розвитку публічного управління в зазначеній сфері. Не применшуючи здобутків цих науковців, відзначимо, що необхідне комплексне обґрунтування сучасного аналізу стану реалізації публічного управління у сфері соціальної безпеки з позиції характеристики факторів впливу на нього. Причинами цього мінливість його внутрішнього та зовнішнього середовища, яке підпадає під вплив як передбачуваних факторів, так і не прогнозованих. Останнім часом збільшився вплив як раз чинників невизначеності, руйнівний і масштабний характер якої зумовлює важливість та актуальність їхнього ґрунтового дослідження. Саме цим аспектам і присвячене дана наукова стаття.

Мета статті – визначення викликів публічного управління та соціальної безпеки України в ситуаціях ковідного/надзвичайного характеру як факторів позасистемності.

Виклад основного матеріалу. У продовження попередніх напрацювань [1; 3; 6] щодо окреслення напрямків підтримки соціальної безпеки можемо вказати, що нагальним питанням у цій сфері є дослідження її сучасного стану з позиції факторів, що на неї впливають. Соціальна безпека як одна з найважливіших сфер суспільної життєдіяльності представляє собою системне явище. Ми не випадково розпочинаємо виклад свого дослідження з акцентування саме на цьому аспекті, адже підкреслимо, що соціальна безпека включає «безпеку для суспільства» і «безпеку з його боку». Відкриті сис-

теми під впливом чинників у точці біфуркації адаптуються до них і змінюють свій лінійний розвиток. Так само відбулося із соціальною безпекою України.

На підставі проведених соціологічних опитувань у 2018–2021 рр. [1; 4] можемо стверджувати, що, на погляд респондентів, основними факторами впливу на соціальну безпеку в Україні у 2018–2019 рр. були, насамперед, внутрішні, а у 2020–2021 рр. – зовнішні. Ви можете відзначити? (Позначте лише один варіант) (Табл. 1).

Таблиця 1

Відповіді респондентів на запитання «Які основні фактори впливу на соціально-економічну безпеку регіонів України, Ви можете відзначити? (Позначте лише один варіант)» (у % до всіх позицій)

№ з/п	Назва факторів	Роки	
		2018-2019	2020-2021
1.	Ніщо серйозної стурбованості не викликає	0%	0%
2.	<i>Внутрішні:</i>	64%	35%
3.	Економічні (зниження рівня життя та його якості, підвищення рівня корупції, міграції, тонізації економіки, зовнішнього боргу України тощо)	29%	18%
4.	Політичні, інформаційні (брак об'єктивної інформації у повідомлення органів влади, ЗМІ, збільшення недостовірної інформації в них тощо)	18%	9%
5.	Екологічні (забруднення повітря, води, ґрунтів тощо відходами виробництва, погіршення радіаційного фону тощо)	11%	4%
6.	Суспільно-політичні (низький рівень довіри суспільства до влади, низька активність політичних еліт, їх несформованість тощо)	6%	4%
7.	<i>Зовнішні:</i>	36%	63%
8.	Глобалізація, геополітика	9%	3%
9.	Невизначеність державних кордонів	12%	3%
10.	Зовнішня агресія	15%	10%
11.	Пандемія COVID-19	0%	47%
12.	Інше	1%	2%

Джерело: складено на підставі [1; 4]

Як видно з табл. 1, у 2018–2019 рр. на соціальну безпеку України чинили вплив внутрішні фактори, що забезпечували формування тенденції до певного системного розвитку. Проте у 2020–2021 рр. ця системність дещо змінилася, але не в тій мірі, щоб забезпечити значне оновлення ваги заходів із підтримки соціальної безпеки. Серед цих заходів можна виокремити ті,

що спрямовані на міграційну, економічну, інформаційну та ін. сфери (табл. 2).

Таблиця 2

Відповіді респондентів на запитання «На Вашу думку, які слід вжити основні заходи, необхідні для забезпечення соціальної безпеки України? (Позначте лише один варіант)» (у % до всіх позицій)

№ з/п	Назва заходів, необхідних для забезпечення соціальної безпеки України	Роки	
		2018-2019	2020-2021
1.	Важко відповісти	0%	1%
2.	Підвищити соціально-економічне зростання держави та суспільства з орієнтацією на світові та європейські стандарти в цій сфері	46%	40%
3.	Завершити системні й структурно-організаційні реформи	16%	16%
4.	Варто знизити рівень корупції	15%	18%
5.	Слід забезпечити розвиток публічного управління та державно-приватного партнерства	12%	15%
6.	Суспільно-політичні заходи (підвищити рівень довіри суспільства до влади, дієвість політичних еліт тощо)	9%	10%
7.	Інше	3%	1%

Джерело: складено на підставі [1; 4]

Як видно з табл. 2, на погляд респондентів, продовжує зберігати найбільшу актуальність реалізація заходів із підвищення соціально-економічне зростання держави та суспільства. Це засвідчує глибинність і масштабність проблемних питань соціально-економічного характеру. При цьому респонденти вважають, що ваги набуває здійснення заходів щодо зниження рівня корупції, розвитку державно-приватного партнерства. Думка респондентів щодо суб'єктної реалізація зазначених заходів представлена в табл. 3.

Таблиця 3

Відповіді респондентів на запитання «Визначте суб'єктів публічного управління у сфері підтримки соціальної безпеки України? (Позначте лише один варіант)» (у % до всіх позицій)

№ з/п	Назва суб'єкта публічного управління у сфері підтримки соціальної безпеки України	Роки	
		2018-2019	2020-2021
1.	Президент	15%	8%
2.	Парламент	11%	18%
3.	Кабінет Міністрів України	14%	20%

4.	Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ) (Мінсоцполітики, Мінрегіон, Мінекономполітики України та ін. органи)	15%	17%
5.	Місцеві органи державної влади	17%	18%
6.	Органи місцевого самоврядування (обласні та районні ради)	18%	12%
7.	Представники громадянського суспільства (організації, об'єднання, рухи, ради, фонди тощо)	9%	6%
8.	Інше	1%	1%

Джерело: складено на підставі [1; 4]

Як видно з табл. 3, через зміну акцентів у поглядах респондентів на фактори впливу на соціальну безпеку України (із внутрішніх на зовнішні), як результат, змінилося їхнє ставлення до визначення ваги відповідальності суб'єктів публічного управління у цій сфері. Власне кажучи, у період опитування респонденти, яке проводилося у 2020–2021 рр., вони вказували на збільшення впливу позасистемних факторів, що зумовлюють необхідність комплексного вирішення проблем у масштабах усієї держави, а тому підвищення результативності діяльності вищих і центральних органів державної влади – Парламенту, Уряду України та ЦОВВ.

Отже, запропоновано й обґрунтовано концепт своєчасного розпізнавання викликів і загроз проблемних ситуацій ковідного/надзвичайного характеру у сфері підтримки соціальної безпеки, а також заходи з їх якісного попередження та вирішення. Реалізація таких заходів вимагає уточнення інституційної матриці забезпечення соціальної безпеки та здійснення моніторингу її стану на системній основі. Вона охоплює аналітично-інформаційне передбачення й оцінювання умов виникнення ситуацій ковідного/надзвичайного характеру в цій сфері. Запропоновано здійснювати прогнозування перспективної кількості викликів соціальної безпеки України в ситуаціях ковідного/надзвичайного характеру через використання детермінованої моделі регресивного аналізу.

Висновки. Отже, на підставі проведеного аналізу та соціологічних опитувань у період 2018–2021 рр. можемо зробити такі висновки:

– встановлено, що наразі в Україні найбільшого поширення набули зовнішні фактори у сфері соціальної безпеки, нейтралізація дії яких вимагає актуалізації діяльності вищих і центральних органів державної влади. У період 2018–2019 рр. респонденти вказували на важливість вивів внутрішніх факторів у зазначеній сфері;

– зважаючи на систематизовані заходи суб'єктів публічного управління у сфері соціальної безпеки, обґрунтовується необхідність розв'язання системних проблемних питань, пов'язаних із забезпеченням соціально-економічного зростання держави та суспільства. При цьому акцентується на

важливості: 1) завершення системних і структурно-організаційних реформ в Україні, а також поступальності в їхньому «наповненні» під час розробки та реалізації (так би мовити, дотримання принципу формування «управлінської практики»); 2) зниження рівня корупції в Україні. Ці фактори відзначаються масштабністю та перманентним виявом, тому вимагають моніторингу на системній основі.

Головний висновок такий: актуальним завданням для України є обґрунтування правових, організаційних й інституційних заходів публічного управління щодо моніторингу та контролю викликів у сфері соціальної безпеки в умовах невизначеності, яка зумовлює ситуації ковідного/надзвичайного характеру. Вони відзначаються позасистемністю (адже їх важко було спрогнозувати), але з часом набуватимуть ознак сталості. Це зумовлює необхідність їхнього подальшого наукового дослідження, зокрема з позиції збільшення/зниження міграційних процесів, розвитку бізнесу, туристичної та інших сфер суспільної життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Батир Ю.Г., Лопатченко І.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Хмиров І.М., Хмирова А.О. Державна політика сталого розвитку в умовах європейської інтеграції України: монографія. Харків: НУЦЗ України, 2021. 226 с.

2. Мороз С.А., Мороз В.М., Грень Л.М., Помаза-Пономаренко А.Л. Мотивація трудової діяльності: крос-культурні особливості та їхній прояв у системі соціально-економічних відносин // *Фінансово-кредитна діяльність проблеми теорії та практики*. 2020. Vol. 4. № 35. С. 530-538. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/222541/222820>.

3. Помаза-Пономаренко А.Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: державноуправлінські аспекти: монографія. Х. : НУЦЗУ, 2017. 270 с.

4. Помаза-Пономаренко А.Л. Правове забезпечення розвитку та безпеки регіонів України в умовах децентралізації й інституціоналізації влади: монографія. Харків: НУЦЗ України, 2020. 190 с.

5. Pomaza-Ponomarenko A., Hren L., Durman O., Bondarchuk N., Vorobets V. Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society // *Revista San Gregorio*. SPECIAL EDITION-2020. Núm. 42. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSA N42/showToc>.

6. Pomaza-Ponomarenko A., Nazarov O., Udyanskiy M., Moroz S., Khmyrov I., Ahmedova O. Methodical approaches to state policy forecasting of sustainable development of Ukraine's regions // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Vol. 1. № 36. С. 171-178. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/227738>.

References:

1. Batyr Yu., Lopatchenko I., Pomaza-Ponomarenko A., Khmirov I., Khmirova A. *State policy of sustainable development in the conditions of European integration of Ukraine [Derzhavna polityka staloho rozvytku v umovakh yevropeyskoyi intehratsiyi*

Ukrayiny]. monograph. Kharkiv: NUTSZ, 2021. Print.

2. Moroz S., Moroz V., Gren L., Pomaza-Ponomarenko A. "Motivation of labor activity: cross-cultural features and their manifestation in the system of socio-economic relations". *Financial and credit activity of the problem of theory and practices* 4 (35) (2020): pp. 530-538. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/222541/222820>.

3. Pomaza-Ponomarenko A.L. *Social development and security of regions: public administration aspects [Sotsialnyy rozvytok i bezpeka rehioniv: derzhavnoupravlinski aspekty]*. Kharkiv: NUTSZ. 2017. Print.

4. Pomaza-Ponomarenko A.L. *Legal support of development and security of regions of Ukraine in the conditions of decentralization and institutionalization of power [Pravove zabezpechennya rozvytku ta bezpeky rehioniv Ukrayiny v umovakh detsentralizatsiyi y instytutsionalizatsiyi vlady]*. monograph. Kharkiv: NUTSZ, 2020. Print.

5. Pomaza-Ponomarenko A., Hren L., Durman O., Bondarchuk N., Vorobets V. "Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society". *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020.* 42 (2020). URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSA N42/showToc>.

6. Pomaza-Ponomarenko A., Nazarov O., Udyanskiy M., Moroz S., Khmyrov I., Ahmedova O. "Methodical approaches to state policy forecasting of sustainable development of Ukraine's regions". *Financial and credit activities: problems of theory and practice.* 1 (36) (2021): 171-178. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/227738>.